

Da terroren kom til Danmark



Flyselskabet Northwest Orients kontor i København efter bombeangrebet. Foto fra bogen (John E. Jacobsen/Ritzau Scanpix).



Hans Henrik Fafner
07.10.2023



HISTORIE // BOGANMELDELSE – Ny bog om bombeangrebene i København i 1985 kan anbefales, hvis man gerne vil vide mere om en skelsættende begivenhed. På den dag trængte udlandets dramatiske begivenheder sig ind i den tilsyneladende danske idyl.

TRUE CRIME DOKUMENTAR: Terror i København 1985. Det fældende bevis

Forfatter: Anne Lea Landsted

Kriminalforlaget, 304 sider. Bogen udkom den 27. september 2023.

Når man tænker terror i dansk sammenhæng, nævner de fleste nok Krudttønden, hvor en ung muslim i 2015 dræbte filminstruktøren Finn Nørgaard under et debatomøde om ytringsfrihed. Samme gerningsmand dræbte Dan Uzan, som stod vagt foran synagogen i Krystalgade. Der blev sat et foreløbigt punktum, da Politiets Aktionsstyrke fik ham opsporet og dræbte ham under en skudveksling, en søndag morgen på Svanevej.

I den forbindelse synes 1985 allerede at ligge langt tilbage i tiden, og mange har mere eller mindre glemt dagen, hvor terroren nok for første gang ramte Danmark i sin moderne form. Det skete mandag den 22. juli, hvor en bombe sprang klokken 10:27 foran det amerikanske flyselskab Northwest Orient Airlines' kontor på Vester Farimagsgade.

Ti minutter senere sprang endnu en bombe, som blæste den store dør ind på synagogen i Krystalgade.

En tredje bombe nåede ikke at anrette skade, da en ældre dame spurgte gerningsmanden, hvad han havde for, da han var ved at placere den ved det israelske flyselskab El Al, som havde kontor på Vesterbrogade. Den bombe endte i Nyhavn, da de tre terrorister var ved at forlade landet med flyvebåden til Malmø.

Langt mere end *true crime*

Den erfarne og velskrivende journalist Anne Lea Landsted har kortlagt hele denne historie, og det er der kommet en fornem bog ud af. Den udkom først som lydbog, og nu er den – særdeles velfortjent – også tilgængelig i papirudgave.

Bogen er udkommet på Kriminalforlaget, og den præsenteres som et stykke *true crime-dokumentar*. Sædvanligvis er true crime som genre et lidt specielt område. For denne anmelder står det som bøger om seriemordere og storsvindlere, og selv om man kan afdække nogle psykologiske motiver bag forbrydelserne, står det nok primært som underholdning. Landsteds bog lever også op til samtlige genres parametre. Den er underholdende, og den bevæger sig op gennem plottet som en kriminalroman af bedste skuffe. Men dertil kommer, at det er en bog, der vil og kan så meget mere.

“Baggrunden for terroraktionerne var dengang en politisk og ideologisk kamp og ikke, som det ofte er tilfældet i dag, en kamp om religion

Terror i København 1985 beskriver et vigtigt vendepunkt i moderne dansk historie, og i det er den både analytisk, veldokumenteret og perspektiverende. Det vil derfor være mere naturligt at sammenligne den med historikeren Bent Blüdnikows *Bombeterror i København* (Gyldendal, 2009), der beskriver udviklingen med trusler og terror fra 1968 til 1990.

På samme måde som Blüdnikow sætter Anne Lea Landsted de dramatiske begivenheder i København ind i en større samtidshistorisk og politisk sammenhæng, og trods emnets stærkt følsomme karakter formår hun at gøre det utendentiøst og

troværdigt. Dermed bliver bogen en vigtig kilde til at forstå den samfundsmæssige og globale udvikling, som angrebene i København var og er en del af.

Tråde til Mellemøsten

”Ifølge Global Terrorism Database, der registrerer terrorhandlinger over hele kloden, var de terrorangreb, der fandt sted i 1970’erne og 1980’erne blandt de mest blodige,” skriver forfatteren således i bogens prolog.

Hvert år bød på hundreder af døde. Man så terrorhandlinger begået af en række forskellige grupperinger, fra palæstinensiske organisationer til separatistbevægelser som spanske ETA og irske IRA og venstreekstremistiske grupper som Rote Armee Fraktion og De Røde Brigader.

Baggrunden for terroraktionerne var dengang en politisk og ideologisk kamp og ikke, som det ofte er tilfældet i dag, en kamp om religion.

“Det er en fantastisk kvalitet at få de menneskelige skæbner med på vejen

Man får med andre ord forhistorien med. Det er blandt andet beretningen om danske Nomi Wilkens, der på vej hjem fra en ferie på Mallorca i september 1977 bliver offer for en flykapring.

Wilkens ønskede ikke at medvirke til bogen, idet det tydeligvis riper op i for meget at tale om det, hvilket er et vigtigt statement i sig selv, men forfatteren har derimod opsøgt en af flykaprerne, palæstinenserens Souhaila Andrawes, der i dag lever en tilbagetrukket og helt borgerlig tilværelse i Oslo.



Bogens forside.

Ad den vej får vi en grundig introduktion til bogens hovedhistorie, altså hvad der skete i København, og det er en fantastisk kvalitet at få de menneskelige skæbner med på vejen.

Bombemændene dengang i 1985 var også palæstinensere. De kom fra Uppsala, hvor de generelt set levede en småkriminell tilværelse på samfundets kant. Gennem samtaler i Uppsala stykker forfatteren et signalement af terroristerne sammen, og herfra trækkes tråde til Mellemøsten, hvilket er med til at tegne det fulde billede. Der er intet apologetisk i dette, man fornemmer intet ønske om at retfærdiggøre

angrebene i København, men det er særdeles nyttigt at få baggrunden og sammenhængen med for at denne vej få en fornemmelse af terrorhandlingens motiver.

Vi får et grundigt rids af Mellemøstens blodige historie. Denne del af fremstillingen byder på et par minimale unøjagtigheder: Hovedansvaret for massakren i Deir Yassin i 1948 skal nok lægges på Lehi og ikke udelukkende på Irgun, og Sabra i Beiruts sydlige udkant er ikke en flygtningelejr. Beboerne på stedet har flygtningebaggrund, men de er stort set alle udflyttere fra Shatila, som ligger lige ved siden af og er en flygtningelejr. Men dette er som sagt fra småtingsafdelingen, og det rykker ikke noget ved helhedsindtrykket af bogen som veldokumenteret og grundig.

Opgør med den danske idyl

Personskildringen er et vigtigt og bærende element i fortællingen. Harald Rytz, der var landechef for Northwest Orient Airlines, spiller således rollen som et vigtigt historisk vidne, men han fremstår også som menneske og et produkt af sin tid. Tidligere var han hos Icelandair i 17 år, og han fortæller om, at han i toget på vej til ansættelsessamtalen læste en artikel om Island fra månedsbladet Det Bedste, som hans mor abonnerede på. Det er den slags tilsyneladende irrelevante oplysninger, der som små tidsbilleder er med til at give fortællingen liv og perspektiv.

“Det er et vigtigt perspektiv, som vi også i dag kan bruge, når vi måler os med, hvad der foregår ude i verden

Et vigtigt bidrag kommer på samme måde fra Uri Krivaa. Han er i dag skoleleder på Carolineskolen, den jødiske skole i København, og i 1985 var han billetsælger på Kanalrundfarten. Det var ham, der opdagede tasken med den tredje bombe og fiskede den op af Kanalen. Han havde godt hørt noget, der lød som en eksplosion, men han vidste ikke, at den havde ramt synagogen, hvor navnlig hans forældre havde deres gang som medlemmer af den jødiske menighed. Selv var han mere optaget af en ubekymret tilgang til tilværelsen, som alle andre unge danskere, og at han samme efterår skulle starte på HF på Frederiksberg Gymnasium.

Vi får en glimrende fornemmelse af denne vekselvirkning mellem den rolige danske hverdag og den bratte opvågnen, når de dramatiske udviklinger i det store udland som et lyn fra en klar dansk sommerhimmel viste sig midt i København. Det er et vigtigt perspektiv, som vi også i dag kan bruge, når vi måler os med, hvad der foregår ude i verden.



Motorcykelbetjente foran Imperial-bygningen. Foto fra bogen (John E. Jacobsen / Ritzau Scanpix).

Det tog fire år, før sagen blev opklaret. En dygtig dansk efterforsker blev sat på sagen, og i lang tid sad han uden at vide det med nøglen til opklaringen. Nogen holdt vigtige oplysninger tilbage. Det skal vi ikke løfte sløret for her, for det vil være lidt som at røbe afslutningen på den gode kriminalroman.

Men uden at sige for meget, viser der sig nogle forbindelser til det markante terrorangreb, både før og efter bomberne i København. Det er noget af det, der hæver denne bog et godt stykke op over almindelig true crime. Derfor kan det anbefales at læse den – både hvis man gerne vil underholdes på begavet vis, men ikke mindst, hvis man gerne vil lære noget om en dag, der rystede den tilsyneladende danske idyl.

Læs også Hans Henrik Fafners anmeldelse af Sara Rahmehs roman *Betonhjerter*: **Et inciterende og varmt portræt af livet bag fordommene.**

Mellemøsten

terrorangreb

true crime



Hans Henrik Fafner

Hans Henrik Fafner (f. 1957) er journalist med fast base nord for Tel Aviv. Han har gennem de sidste 25 år – bl.a. som korrespondent for Dagbladet Information og sidenhen Weekendavisen – skrevet om Israel og Mellemøsten. Hans omfattende viden o...